

EXIT WENNERSTRÖM

Förrädaren har nu fått sin välförtjänta livstidsdom och försvinner därmed äntligen till den skuggornas och glömskans värld, där han hör hemma.

Det är att hoppas att minnet av hans ogärning och den politiska uppgörelse, som följde i spåren av den, inte i fortsättningen skall förgifta svenskt politiskt liv. Större slutlig triumf skulle man inte ha kunnat bereda denna avskyvärda figur, som in i det sista velat skada sitt forna fädernesland än om samarbetet i försvarsfrågan eller rentav den demokratiska värdegemenskapen mellan partierna hade skadats genom hans brott.

Dessbättre har både statsministern och hrr Heckscher och Ohlin avgivit deklARATIONER, som ger anledning att tro att Wennerström-affären snart skall komma att glida över i historikernas händer. De dödförklaringar över samarbetet i försvarsfrågan och de demokratiska politikernas personliga kontakter, som avgivits i vissa socialdemokratiska tidningar, bl. a. i Dala-Demokraten och Folket får därmed anses sakna politisk betydelse. Det är tillräckligt att beteckna dem

som ovanligt naiva uttryck för partifanatism.

Men på den punkten är den socialdemokratiska partiledningen och riksdagsgruppen icke fria från medansvar. Ty den slutliga debatten i riksdagen skulle icke ha blivit så förbittrad om inte socialdemokraterna begått det häpnadsväckande misstaget att icke blott ställa sig bakom de kritiserade statsråden, vilket var naturligt nog i ett parlamentariskt system, utan rentav uppställa en ofelbarhetsmaxim. Ingen av de angripna statsråden hade begått något fel eller någon försummelse, det var det genomgående temat i det socialdemokratiska försvaret. Jo, ett statsråd förstås, nämligen hans excellens herr statsministern själv. Hr Erlander fick — eller var tvungen efter sina bekännelser i höstas — medge att hans koordination av regerings-samarbetet i säkerhetsfrågor hade varit bristfällig. Han uttryckte i andra kammaren detta medgivande på följande diskreta sätt: "Jag skall bara på denna punkt säga, att i den mån jag varit berörd av denna granskning har jag på ett mycket tidigt stadium medgivit, att det var ett misstag att jag inte under-

rättades. Till en del var det miss- taget beroende på att mitt sätt att organisera arbetet i statsrådsbe- redningen kunde göras till föremål för kritik . . .”

Men hrr Sven Andersson och Rune Johansson fick inte förmå- nen att på detta avväpnande sätt bryta udden av kritiken. I parti- prestigens namn måste de fram- ställa sig som de ofelbara. Det är inte att undra på att en ärlig karl som Sven Andersson gjorde ett bedrövt intryck i andra kamma- ren. Han måste ju ha insett att han tvingades försvara en ohållbar po- sition. Om hans öde alltså omgavs av en fläkt av tragik hade i stället Torsten Nilssons uppträdande ett påtagligt inslag av komik. Det ted- de sig onekligen som ett roande skådespel, när hans excellens ivrigt försökte bortförklara det omdöme och den handlingskraft som han visade, när han underrättade sä- kerhetschefen i UD om misstan- karna mot Wennerström, trots att han själv tyckte att de var svagt grundade. Därmed skiljde han sig ju på ett avgörande sätt från Sven Andersson och sin företrädare Östen Undén, som icke vidtog den- na åtgärd. Som en talare från oppositionen uttryckte saken: ”Så stark tycks den socialdemokratiska solidariteten vara, att inget stats- råd är sämre än något annat, men då får inget statsråd heller vara bättre än något annat”.

Att det fanns socialdemokrater, som inte ville acceptera ofelbar-

hetsmaximen framgår dessbättre dock av hr Adamssons anförande. Han yttrade: ”I ett tillkännagivan- de är innehållet i skrivningen det avgörande. Personligen är jag inte helt främmande för att om enighet hade kunnat uppnås om denna form, skulle man ha kunnat an- sluta sig till detta . . .”

En besinningens röst riktad till de krafter i den socialdemokratiska riksdagsgruppen, som till allt pris ville försvara statsrådets ofelbar- het?

Varför blev då oppositionen så upprörd över denna socialdemo- kratiska taktik? Därför att den så oroväckande väl passade in i den bild, som regeringen ansträngt sig att ge under senare år av den i sin maktfullkomlighet allvisa re- geringen, till vilken det inte finns och icke kan finnas något alterna- tiv. En bild av den starka rege- ringen, vars permanenta herraväl- de är av sådan livsavgörande bety- delse för landet, att det är riktigt och rättvist att dess parti privile- gieras genom ett valsysteem, som förvanskar folkviljans utslag ge- nom en överrepresentation för det statsbärande partiet.

På den punkten kommer kam- pen att gå vidare. I övrigt är det allt skäl att glömma den politiska pro- cess i vilken *ett statsrättsligt insti- tut, utformat i en ämbetsmanna- stat med ständerriksdag, tillämpa- des i ett parlamentariskt system, där rätten står på den sida, som har de flesta rösterna.* Ty detta sy-

nes ha varit den grundläggande orsaken till att lidelserna svallade så högt i Wennerström-affärens slutskede. När sårad rättskänsla på båda sidor mänger sig in i den politiska maktkampen, då kommer emotionellt så starkt laddade mot-sättningar att inträda, att den demokratiska värdegemenskapen kan komma i fara.

En ytterligare lärdom av Wennerström-affären är därför att man vid den fortsatta författningsreformen bör överväga om någon motsvarighet till det "politiska" ansvar i § 107 överhuvudtaget bör upptagas i grundlagen. Författningsutredningen har visserligen omformulerat detta ansvar i nuvarande § 107 — tillkännagivande för riksdagen att statsråd icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta eller icke med oväld, nit, skicklighet och drift utövat sitt förtroendeämbete — till en anmälan att statsråd, utan att för

riksrätt åtalbart fall är för handen, *åsidossatt sin tjänsteplikt*. Men i utredningens motsvarighet till riks-rättsåtalet talas om att statsråd genom viss handling eller underlåtenhet *så grovt åsidossatt sin tjänsteplikt* att för gärningen jämlikt lag kan dömas till avsättning. Här är alltså fråga om juridiskt ansvar. Men då blir det en lek med ord att vid anmälan om annat fall av åsidossättande av tjänsteplikt tala om "politiskt" ansvar. Förfarandet vid dylik anmälan måste få karaktären av ett kombinerat politiskt och rättsligt bedömande — med ty åtföljande kollision mellan parlamentarismens majoritetsprincip och den rättsliga prövningens objektivitetsprincip. Är det inte mera korrekt — och tryggare för demokrati — att man nöjer sig med ett dagordningsinstitut. I ett parlamentariskt system har majoriteten i alla fall alltid "rätt"!

Erik Anners